

FERDINAND PISIGAN JARIN

Si Ferdinand Pisigan Jarin ay ang awtor ng *Anim na Sabado ng Beyblade* at *Iba Pang Sanaysay*. Siya ay nagtuturo sa Division of Humanities ng College of Arts and Science sa University of the Philippines Visayas - Miag-ao.

DUGYOT

Magtatapos ako sa elementarya noong 1988 na hindi pa rin uso ang uniporme sa Candelaria Central Elementary School.

Sa pagkakatanda ko'y kahit saang eskuwelahang pang-elementarya noon, sa bawat barangay ng Candelaria, ganito ang sitwasyon. Tanging ang mga estudyante ng hayskul sa Poblacion ang pumapasok na naka-uniporme. Magkapares na pantalong maong at puting T-shirt na may nakatatak na logo ng Saint Vincent's Academy sa harapan ang disenyo ng uniporme nila noon. Minamana ko bilang pambahay ang mga napaglliitang T-shirt na uniporme ni Tito Genie noon. Pribado ang eskuwelahan at pinatatakbo ng mga Katolikong pari at madre. Noong masyado pang prestihiyoso ang tingin sa anumang pribadong eskuwelahan, puwedeng sabihing eto ang pangunahing eskuwelahang pang-hayskul sa Candelaria. Susunod lang ang Pamibian Barangay High School at ang Luis Barangay High School para sa mga mag-aaral ng pampublikong eskuwelahan (na mas marami).

Bandang Dekada '90 na yata maipakikilala ang pag-uuniporme sa mga eskuwelahan ng aming bayan. Pero sa mas maraming pagkakataon noon, lagpas pa sa pagkakaroon ng uniporme, hindi ko maiiwasan ang

mapunitan ng dibdib ng mga palihim na panunukso ng ilang kaklase. Lalo iyong mga kaklaseng laging may bagong damit at gamit na naipasisikat sa tuwing sasapit ang unang araw ng pasukan.

Dugyot daw ako, sabi ng ilan sa kanila.

Isang kaklaseng may damit na marungis at laging amoy-pawis. Paulit-ulit pa raw ang suot kong damit. Minsanan lang daw ako kung maligo.

‘Yong pag-uulit ng damit, totoo. Talagang limitado lang ang damit ko noon. Kung may ipasasalubong mang bagong damit si Mama, nangyayari lang ito kung nalalapit na ang kaarawan ko o ang pasko. Madagdagan man ang mga ito, tiyak na hindi bago. Mga pinaglumaan sigurado ng nakaririwasang mga pinsan kong nakatira sa Maynila. Madalas mula kina Kuya Ricky at Ate Amy. ‘Yong minsanan lang kung maligo, hindi totoo. Peksman, naliligo ako bago pumasok. Hindi makapapayag si Nanay na pumapasok nang hindi naliligo ang mga apo. Matiyaga ang Ilokana kong Lola tungkol dito. Pero dahil sa hilig kong makipaglaro ng habulan o paunahan sa takbuhan sa ilang “dugyot” ding kaklase tuwing recess, sa loob man ng klasrum at sa mga pasilyo hanggang sa malupang bakuran ng eskuwelahan, hindi kakayanin ng may strong, not mild, detergent scent (di pa uso ang paglalagay ng floral o perfume scent noon) ng regular naming sabong-panligong Ajax o Superwheel (bilang batas ng rehimen ng minamahal naming si Nanay Floring). May mas malakas na aroma ito kesa sa bagong-lagang kape. Malakas na pinasingaw ng nagsanib na alikabok at pawis na natuyo sa aking anit. Mas mainit pa sa pinakuluang-tubig ng kape. Sa sobrang init, kayang magpasabog ng amoy na tila “tupon” (tuyong sipon), o kapag mas minalas, amoy na tila “sonata” (sunog na tae).

Nagiging sentro man ako noon ng panunukso at pambabalewala (minsang layuan ng kinakausap na kaklase, kunwari’y hindi narinig ang aking mga sinasabi, o hindi piliing isama sa mga larong may kampihan), hindi nito pipigilang magkaroon ako ng gusto sa isang kaklaseng laging nangunguna noon sa amin sa katalinuhan.

Magugustuhan ko ang parang laging bumubulong na boses ni Gay, ang buhok niyang madalas pinipigilang umalagwa ng mga laso, ang mukha niyang may laki na parang kayang sakupin ng kahit isang palad lamang ng aming guro, lalo na ang kaniyang mga matang madalas mag-close-open

habang nakatitig sa kinakausap.

Dahil isa siya sa mga nakakausap ko noon na di-nagparamdam na mas mataas pa sa akin ang walis-tambo namin sa klasrum, unang beses ko ring naramdaman na parang naging mas mabilis pa ang tibok ng batang-puso ko noon kesa sa mga pagkurap ng mga mata niya.

Isang araw, noong Grade 2 kami, tanda kong pinauso niya ang palmistry sa klase. Natutunan niya siguro sa pagbabasa o sa turo ng ilang matatanda sa pamilya nila. Nakita ko kung paano niya kunwari nababasa ang mga sinasabi ng mga guhit ng palad ukol sa kinabukasan ng aking mga kaklaseng may nakabukang palad, na nakapatong naman sa kaliwa niyang palad, habang ang kaniyang kanang hintuturo ay di-nagmamadaling naglalakbay sa mga guhit na binabasa.

Hindi man ako nakapagpabasa sa kaniya ng mga guhit ng aking palad dahil may kahabaan ang pila noong araw na simulan niya ang pagpapalm reading, unang beses ko namang nakita ang magiging “kapalaran” ng aking kinabukasan. At ito’y maganda.

Kinabukasan, habang nagre-recess ang ilan (si Gay, busog pa yata sa inalmusal; ako, gaya nang dati, palipas- gutom), nangyari ang nauna ko nang nakitang magandang “kapalaran.”

Sa ikalawang baitang bago sumapit ang pinakatuktok ng malapad at sementadong hagdan ng gusaling may disenyong Gabaldon, sa tapat ng solido at malaking pintuang kahoy ng aming klasrum noong kami’y nasa Grade 2, sa isang di-maipaliwanag na pagkakataon, tanging ako lamang ang lumapit kay Gay para magpabasa ng guhit ng aking mga palad.

Nagsasalita siyang wala naman akong tinatandaan. Kahit isang salita mula sa kaniyang mga naging interpretasyon sa sinasabi raw ng guhit ng mga palad ko, wala akong maalala. Hindi ko talaga napakinggan ang mga ito, kasi di ko naman talaga pinakinggan. ‘Yong ilang pagkakataong inilalapit ko ang tenga ko para mas marinig kunwari ang mahina niyang boses ay para talaga sa ilong ko na pakiramdam ko’y naging halimaw na may malalaking butas nang mga sandaling ‘yon. Nagkaroon ito ng sariling-buhay dahil may bago siyang naamoy. Mabangong amoy na malayong-malayo sa salitang amoy-tupon o sonata o mix ng kinakabitang katawan. Gustong-gusto nitong singhutin nang buo si Gay.

Pakiramdam ko'y unang beses din akong naging masamang bata noong araw na iyon. Dahil unang beses din akong nambalewala ng mga sinasabi ng kumakausap sa akin, matupad lamang ang aking "maitim na balak," este, nakita ko nang "kapalaran."

Biningi ako ng bango ni Gay na mas matamis pa sa amoy ng moradong bunga ng aming punong kaymito sa likod-bahay sa Quinabuangan. Pinamaga ng kaniyang patungang-palad, na mas malambot pa sa paborito kong tinapay na Pan de Leche, ang aking mga tenga. Para akong nagkaroon ng naghahabulang marurungis na mga Grade 2 sa loob ng aking dibdib na naging sanhi ng pagkaparalisa ng mga ugat ng aking mga mata, para di na nito makuhang kumurap nang kahit man lang isa, habang nilalakbay at sinasaliksik ng tingin ng mga ito ang heograpiya ng maliit na daigdig na nasa mukha ni Gay.

Pero di yata talaga nagtatagal ang magagandang kapalaran sa buhay ng isang batang nagkaroon ng "maitim na balak." Bigla kong narinig ang tunog ng kamay kong walang-sabi-sabing binitawan ni Gay mula sa pagkakapatong sa kaniyang palad. Kung kelan naman wala nang nagsasalitang Gay sa aking harapan, saka naman biglang bumalik ang pandinig ko. Pinili ko mang huwag pakinggan ang mga sinasabi ni Gay, wala namang nagawa ang nagbibingi-bingihan kong tenga nang dumagundong ang tunog ng kamay ko na humampas sa hangin, nang bigla niya itong bitawan. Kasinlakas ng tunog ng katawan ng isang batang lumagabog sa kahoy na sahig, nang mawalan ito ng balanse dahil bigla ring gumalaw ang tinutuntungang upuan.

Pero di tulad ng upuan na napalayo lamang sa bata dahil sa dikta ng puwersa ng kung anumang sitwasyong hindi napaghandaan ng bata, si Gay mismo ang biglang lumayo sa akin, kahit hindi pa man niya narinig ang sigaw ng aming guro para ideklarang tapos na ang recess.

Hindi ako nagkaroon, kahit minsan, ng lakas ng loob na tanungin si Gay kumbakit niya ako biglang nilayuan nang araw na 'yon. Pero may maririnig akong isang kongkretong sagot, kahit di ko naman pinangarap malaman ng sinuman sa aking mga kaklase ang pinangarap kong itanong kay Gay.

agabro

Ikukuwento ito ni Edward sa akin nang sarilinan. Ang matangkad at may apelyidong intsik na kaklase kong si Edward. Aniya, di raw sinasadyang marinig niyang sinabi ni Gay sa ilang kaklase naming babae na noong mapatingin siya nang may katagalan sa aking mukha habang binabasa ang mga guhit ng palad ko, bigla raw nagmukhang monamon (dilis) ang itsura nito. Narinig daw ni Edward ito nang mapalapit siya sa umpukan nila Gay, na noong mga oras na iyon ay nakabilog na nakaupo habang nagbubunot ng mga ligaw na damo sa likurang bahagi ng bakuran ng aming eskuwelahan.

Kahit ang mga mamimili, di-nagtatagal sa bahagi ng palengke na hilera ng mga itinitindang isda. Nagmamadali ang mas marami sa kanilang mamili ng isda para mabilis ding maalisan ang lugar. Mahirap makapitan ng malansang amoy. Uuwi silang may malansang balat at damit. Kasalanan ng mga isda. Tulad ng monamon.

Mukhang monamon equals amoy monamon. Malansa ang amoy ng monamon equals malansa ang amoy ko. Mas biglang nagpapalayo ng tao na mas mabilis pa sa pambabalewala ng mga taong naamoy ka bilang sonata o tupon.

Totoo man ang kuwento o hindi, di pa rin ako nagkaroon ng lakas ng loob na itanong din ang katotohanan nito kay Gay. Lilipas ang panahon ng aming Grade 2 na sumasaglit sa batang puso ko noon ang kuwento ng pagtangi sa isang kaklase habang madalas pa ring makipaglaro ng habulan sa iba pa. Dahil nang maturuan akong magtangi ng tao noong Grade 2, natuto rin itong kumilala ng sakit dahil hindi pala lahat ng pagtatangi ay matutumbasan ng pagtatangi.

At maluwag nga itong pinapasok ng aking dibdib noon, na katulad ng maraming bata, ay may pusong di pa mapagdududahan ang katapatan ng pagtibok. Kaya mararamdaman ng aking batang dibdib ang sakit noon, na mas malakas pa sa iniinda ko ring sakit ng sikhura tuwing recess, nang mga sumunod pang mga araw ng taong iyon.

Mas nagtagal ang pagtambay ng uri ng kirot nito kesa sa kirot ng katawan na naramdaman ng isang batang lumagabog sa sahig. Hindi tulad ng kanya, hindi kayang tanggalin ng anumang uri ng hilot ang naging kapalaran ng isang pagtatanging lumagabog sa hangin.

Hindi ko na ipatitingin pa sa iba ang aking palad mula noon. O mismong maniwala na ang kapalaran ay makikita sa mga guhit ng palad. Talagang kailangang sumugal tayong “tumayo sa upuan” kesehodang kabahan tayo na biglang ma-out of balance at lumagapak paulit-ulit, maabot lang ang mga itinalaga nating abutin. Hindi rin naman ako huminto na magtangi ng tao. Sa kalayuan man o sa mas pinakamalapit na distansiya nito. Mas naniniwala pa rin kasi ako ngayon na may mas malaking pag-asang ibinibigay ang pag-asam ng mga pinapangarap kapag di tumitigil ang tao, lalo na sa pagtanda na ng kaniyang puso, na magtangi ng kapuwa tao. Na magmahal ng kapuwa tao. Bagong-ligo man siya o hindi pa naliligo. Kahit amoy-ajax pa siya, sonata, o tupon.

A vertical, handwritten signature in black ink, appearing to be the name 'Ara' or similar, written in a cursive style.